

УДК 32: 329.30

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖПАРТІЙНИХ ВЗАЄМОДІЙ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ СУСПІЛЬСТВАХ

Ірина Хомин

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра теорії та історії політичної науки
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна
e-mail: irynakostiv@mail.ru*

Розглянуто особливості міжпартійних взаємодій у трансформаційних суспільствах. З'ясовано стан дослідження міжпартійних взаємодій в українській літературі. Розкрито особливості застосування неінституційного підходу для аналізу інституційних (нормативних) аспектів міжпартійних взаємодій у транзитних суспільствах. На основі засад транзитологічної теорії, визначено місце міжпартійних взаємодій у перехідному суспільстві, їхні особливості та вплив на трансформаційні процеси.

Ключові слова: міжпартійні взаємодії, інститути, транзит, блок, коаліція, багатопартійність.

Сучасна Україна – транзитне суспільство, яке активно формує нові соціально-економічні й політичні відносини суспільних інститутів. Ці процеси відбуваються на тлі перманентних суспільно-політичних та економічних криз, які є об'єктивною ознакою транзитного суспільства. Кризові явища, притаманні політичній системі України, пов'язані передовсім з особливістю формування «нових демократій», які характеризуються потужною політичною і соціальною поляризацією суспільства, економізацією політичного простору, правовим нігілізмом, корпоратизацією владних відносин на тлі жорсткої конкуренції щодо отримання, перерозподілу і легалізації різних форм і видів власності. Пошук оптимальної моделі влади в Україні синхронізується з перманентною боротьбою основних фінансово-політичних груп впливу за право контролювати розподіл власності, бюджетні та сировинні ресурси через політичні та державні інституції.

Вагомим елементом політичних процесів транзитних суспільств є розвиток представницької демократії, виборчих систем і відповідних механізмів й інститутів їхнього функціонування. Адаптація розв'язання і консолідація транзитних суспільств вимагає усвідомлення та артикуляції спільних цілей. Їх формування в неавторитарний спосіб відбувається через механізми узгодження та комунікації між організаціями та інститутами, функціями яких є представництво групових інтересів – соціальних, регіональних, етнічних, релігійних та ін. Тому економічні та соціальні реалії змушують політичні сили вийти з ізоляції, зосередитися на питаннях формування союзів [2, с. 24].

Аналіз нових суб'єктів політичного процесу, їхнього місця в політичній системі, форм і методів діяльності набуває особливої значущості в періоді трансформації та модернізації політичних систем, оскільки в цих умовах не можна повною мірою опиратися на традиції політичного життя й випробувані методи

управління державою і суспільством. У транзитних суспільствах ці процеси накладаються на процеси формування нової державності і становлення громадянського суспільства. Результати змін багато в чому залежать від успішного функціонування і взаємодії основних суб'єктів політичного процесу, передовсім політичних партій як інститутів політичної конкуренції.

З огляду на важливість партійного компоненту в політичному процесі сучасних транзитних суспільств аналіз становлення партій, міжпартійної взаємодії, формування блоків і коаліцій є актуальним для дослідження вченими-суспільствознавцями [1, с. 311]. Формування багатопартійності у транзитних суспільствах стає предметом пильної уваги політологів, соціологів, юристів. Такий інтерес обумовлений цілком об'єктивними причинами. Партії все більше виступають основними суб'єктами демократичних суспільних перетворень, від їх позиції, уміння вловлювати і втілювати в конкретних практичних діях інтереси і настрої громадян залежить економічний прогрес і результати демократичних перетворень. Партії стають структуроутворюючим елементом таких суспільств. Динамічний характер політичного процесу ставить перед дослідниками завдання вивчення принципів взаємодії партій.

Дослідження взаємодій партій, принципів формування блоків і коаліцій, їх внутрішньої організації, основних напрямів діяльності може стати на сьогодні одним з найважливіших напрямків вивчення тенденцій і шляхів трансформації політичної системи сучасних транзитних суспільств у цілому.

Актуальність дослідження проблем взаємодії політичних партій пов'язана, насамперед, із пошуком шляхів досягнення політичного і громадянського порозуміння, подолання кризи у відносинах між основними суб'єктами політичного процесу. Поглиблене вивчення проблеми взаємодії політичних партій, формування блоків і коаліцій буде сприяти виявленню умов і можливостей, які забезпечують консолідацію основних політичних сил, щодо політичного курсу змін у суспільстві, формування цінностей ринкової економіки, зміцнення держави та громадянського суспільства.

Пострадянські транзитні суспільства все більше відчувають проблеми самоідентифікації, потребу осмислення сьогодення і майбутнього. Безкінечні суперечки викликають питання, в якому напрямі розвиватися державам. Найсерйозніші виклики виходять від процесів глобалізації світу. Людське суспільство дедалі відчутніше стає цілісним соціумом, який незважаючи на розрізненість і відмінності, починає функціонувати як єдиний організм. У цих умовах виникає нова якість взаємозалежності і особливу значущість здобуває пошук консенсусу політичних сил [9, с. 53].

Вивчення процесів перегрупування політичних сил, неодноразових спроб створення їх об'єднань, вироблення загальної стратегії і тактики політичних дій сприяє пошуку компромісів, закладає перспективу для формування в майбутньому стійкої партійної системи. Актуальність роботи визначається також роллю парламентських формувань в політичному процесі сучасних транзитних держав.

Парламентаризм і багатопартійність утверджуються в ході гострої боротьби політичних партій і рухів, яка втілює в собі можливості різних варіантів державного і суспільного устрою – від демократичного до авторитарного. Актуальним в такому сенсі є звернення до цієї теми і необхідність теоретичної розробки основних понять,

пов'язаних з процесом взаємодії партій, формування блоків і коаліцій, оскільки наука і практика поки не виробили єдиних підходів до понять «взаємодія», «блок», «коаліція», «об'єднання», «рух».

У сучасній політології дослідження партій склалося як широкий науковий напрям, надзвичайно різноманітний і за тематикою, і за методологічними підходами. Сьогодні дослідження багатопартійності в сучасних транзитних суспільствах можна систематизувати за наступними науковими напрямками. Передовсім це праці К. фон Бейме, М. Вебера, М. Дюверже, Дж. Ла Паломбари і М. Вайнера, А. Лейпхарта, Е. Кіс, З. Нойманна, Д. Нолена, М. Острогорського, О. Ренні, Дж. Сарторі, Р. Шварценберга. У них закладені основи теорії політичних партій. Праці цих дослідників викликають інтерес і в контексті пізнання методології політичного аналізу, і явищ суспільно-політичного життя. Серед українських політологів системно дослідженням партійної проблематики займаються Ю. Шведа, А. Романюк, М. Примуш, С. Конончук, О. Шиманова, М. Обушний та ін.

Політичні партії виникли і розвивалися одночасно з системою виборів й ідеєю представництва. Більше того, ідея представництва мала ключове значення для формування сучасної теорії демократії і відповідно її найважливіших принципів – політичного плюралізму, багатопартійності. З середини 80-х років все більшу увагу дослідників привертають проблеми демократії, модернізації політичної системи, місця і ролі в ній політичних партій. Ця проблема виявилася в центрі уваги і зарубіжних, і вітчизняних дослідників: Р. Даль, Б. Гуггенбергер, Е. Кіс, М. Анохін, А. Ковлер, В. Комаровський, І. Клямкін, Ю. Красін, В. Кулінченко, М. Марченко, В. Смирнов, О. Шабров, А. Рябов та інші зробили помітний внесок в осмислення проблем демократизації політичного просу.

Багато авторів звернулися до вивчення найважливіших аспектів формування багатопартійності. У полі зору дослідників опинилися проблеми загальних закономірностей і специфічних особливостей у розвитку політичного плюралізму та багатопартійності в сучасних транзитних суспільствах, виявлення етапів їх становлення і тенденцій подальшого розвитку. Аналізуючи у своїх роботах різні аспекти виникнення та діяльності політичних партій, Г. Ділігенський, С. Заславський, З. Зотова, В. Краснов, В. Лепехін, А. Салмін, В. Тимошенко, С. Устименко, М. Холмська, Н. Фролова, обґрунтували наукові положення, що дозволяють виявити ступінь артикульованості соціальних інтересів, роль і функції партій, рівень розвитку відносин представництва і в кінцевому підсумку, тип і характер демократичності суспільства. Об'єктивністю в оцінках і науковою глибиною відрізняються дослідження ролі партій у становленні парламентаризму.

Одночасно необхідно зазначити, що проблеми взаємодії партій, формування блоків і коаліцій залишаються поки недостатньо вивченими. Переважно видаються різного роду довідники, збірники документів, в яких висвітлюється історія зародження та функціонування окремих партій, рухів, блоків. Особливе місце приділяється участі партій і блоків у виборчому процесі. У цьому плані заслуговують на увагу фундаментальні видання Центральних виборчих комісій країн. Останнім часом з'явилися роботи, присвячені проблемі взаємодії партій, формування блоків. Однак, дослідники розглядають її, в основному, в напрямі взаємодії партій з органами державної влади. Загалом можна відзначити, що в політичній науці вивчення багатопартійності має теоретичну основу [3, с. 14]. Аналіз взаємодії політичних

партій дозволяє припускати, що формування блоків і коаліцій буде відіграти зростаючу роль в політичному процесі транзитних суспільств.

Демократизація політичного процесу є загальною, хоча й суперечливою тенденцією сучасного етапу розвитку. Однак немає єдиних еталонів, до яких треба прагнути на цьому шляху. Найважливішим елементом цього процесу стала поява нових суб'єктів політики – політичних партій, покликаних виражати і партикулярні, і загальнозначущі, загальнодержавні інтереси.

Процес реформування транзитного суспільства торкнувся широких верств населення. У цих умовах об'єктивною необхідністю є підвищення ефективності конструктивної взаємодії партій та політичних рухів, досягнення згоди з питань, що зачіпають загальнонаціональні інтереси.

У періоди спокійного політичного розвитку партії, як правило, приділяють першорядну увагу власному розвитку, яке полягає у накопиченні політичних ресурсів різного типу. У періоди політичної кризи, протистояння політичні сили об'єднуються в блоки і коаліції. Перспективи коаліційної тактики будуть залежати від готовності лідерів перейти від суперництва і конфронтації до організованого співробітництва, подолати вузькопартійну диференціацію [6, с. 139].

Соціально-політичне реформування транзитного суспільства, вихід політики в сферу публічної діяльності, формування багатопартійності, зміна характеру політичної участі та розвиток інституту вільних виборів свідчать про демократизацію політичного процесу. При цьому необхідно враховувати, що транзитні суспільства починають свій шлях до демократії в умовах сучасної цивілізації.

Дії політичних об'єднань на базовому рівні показали різноманітні способи включення широких соціальних верств у відносини з державою, форми перетворення інтересів і вимог населення в управлінські рішення, в законотворчу діяльність. Периферійні ж політичні процеси розкривають динаміку формування політичних асоціацій, блоків і коаліцій. Базові та периферійні політичні процеси різняться за часом і за характером здійснення, зорієнтованості своїх суб'єктів на норми суперництва чи співробітництва. У транзитних суспільствах по суті відсутня єдина система політичної комунікації, сам політичний процес протікає ніби при відсутності інтеграції та взаєморозуміння між його учасниками і необхідного консенсусу щодо загальних цілей і засобів їх досягнення, загальноприйнятих правил політичної гри і. т. д. Запеклі політичні дискусії зазвичай не пов'язані з процесом прийняття політичних рішень. У цих умовах існує ризик формування керованої демократії, значна міра використання авторитарних інститутів у поєднанні з демократичними [8, с. 221].

Світовий досвід свідчить, що рівень розвитку демократії безпосередньо залежить від інституалізації політичного плюралізму, який виявляється перш за все у політичних партіях. С. Ліпсет і С. Роккан у концепції «заморожених партійних систем» пов'язували стабільність партійних систем з традиційними соціальними розмежуваннями, що проіснували в Західній Європі з перших десятиліть ХХ ст. до кінця 1960-х рр. Потім жорсткі детермінанти класових ідеологічних відмінностей поступились гнучкій і строкатій сукупності професійних, культурних, естетичних, статевих та інших орієнтацій. У транзитному суспільстві нові соціальні розмежування формуються дуже швидко, зумовлюючи нестабільність партійних союзів та угод.

Оцінюючи стан багатопартійності, можна зустріти дві протилежні точки зору. Одні автори вважають, що хвиля партійного будівництва в транзитних

суспільствах закінчилася нічим, що єдина реальна партія – це комуністична партія, яка, однак, не створена знову, а успадкована від попередньої політичної системи під новими назвами. Інша точка зору зводиться до того, що в транзитних суспільствах склалася багатопартійна система і партії виконують свої основні функції. Дослідники процесу демократичних трансформацій виділяють три рівня трансформації:

По-перше, інституціональний – розкриває міру демократичної трансформації основних політичних інститутів. В цьому сенсі можна говорити про багатопартійність як про доконаний факт.

Другий рівень – репрезентативний, який відображає міру представництва реальних груп інтересів сформованими інститутами. За цим критерієм транзитні суспільства ще дуже далекі від реального представництва. І не лише тому, що багато груп громадян не представлені на парламентському рівні; але й потужні групи інтересів – банки, військово-промисловий комплекс, підприємці та ін. не шукають представництва через партії і блоки, а воліють реалізовувати свої інтереси безпосередньо або через механізми тіньової політики.

Третій рівень – поведінковий – відображає, якою мірою учасники політичного процесу керуються трансформованими, демократичними нормами поведінки. У цьому сенсі ситуація суперечлива, але загальна тенденція все-таки спрямована в бік демократизації [5, с. 31].

Аналізуючи місце політичних партій, блоків і коаліцій у політичній системі країни, необхідно зазначити, що партії стають активними суб'єктами політичного процесу, але практично не беруть участі в прийнятті ключових політичних та економічних рішень. Політичні об'єднання і блоки в сучасних транзитних суспільствах реально діють в трьох сферах. По-перше, у виборчому процесі. Електоральний процес формується виборчими циклами, тому політична активність виборчих об'єднань і блоків розвивається відповідно з фазами висунування кандидатів у законодавчі (представницькі) і виконавчі органи, обговорення їх кандидатур, обрання та контролю за їх діяльністю. Як правило, пік такої активності припадає на час виборів. По-друге, в парламентській діяльності. Партії та блоки безумовно визначають обличчя парламенту. Вони виконують важливу роль щодо вироблення і проведення партійної лінії з різних аспектів законотворчого процесу, визначенням позиції партій з кадрових, організаційних та інших питань забезпечення діяльності парламенту. Третя сфера, де партії та блоки мають вплив – це засоби масової інформації. Засоби масової інформації виявляють інтерес до політичних партійних об'єднань, висвітлюють їхнє внутрішнє життя, взаємини. За короткий (за історичними мірками) період зроблено принциповий ривок від монополії однієї партії, що контролювала всі сфери суспільного життя до реального політичного плюралізму і багатопартійності.

Консолідація демократії передбачає закріплення досягнутого шляхом правової інституціоналізації політичного процесу, подолання серйозних правових прогалин у сфері регулювання питань створення, організації та діяльності політичних об'єднань і блоків, розробки та впровадження у політичну практику правових норм, здатних направити розвиток багатопартійності в парламентське русло, підпорядкувавши діяльність партій нормам і принципам демократії. Лише наявність загальних правил політичної поведінки, якими будуть послуговуватися всі політичні

партії, зможуть забезпечити умови розвитку партійної системи через їх комунікацію та взаємодію.

Те, що партії не відіграють належної ролі в сучасних транзитивних суспільствах зумовлено тим, що процес створення багатопартійної системи ускладнений чинниками, пов'язаними з переходом від авторитарного режиму до демократичного. Аналізуючи структурні аспекти перехідного періоду, М. Макфол, виділив два фактори, які на його погляд ускладнювали процес формування та консолідації політичних партій [11]. Перший, і головний – транзитні суспільства не лише намагаються створити і зміцнити політичну систему, а й сформувати нову економічну систему. Це відрізняє їх від інших країн, які здійснюють перехід до демократичної системи. У них процес переходу набагато складніший. Трансформація суспільства не дає змоги для «воскресіння» громадянського суспільства. Окремі члени суспільства лише тільки починають визначати свої інтереси в новій ринковій економіці. Тому політичним партіям дуже важко структурувати ці інтереси і виступати їх представниками. Це призводить до надзвичайно нестабільної ситуації, яка може спричинити підміну реальних інтересів емоціями і страхами.

Другим чинником перехідного періоду, що послаблює процес політичного розвитку, є відсутність такого поняття, як «правила гри» і знаходить відображення у неконкурентній політичній боротьбі. Правила гри для перехідного періоду заздалегідь обумовлюються ліберально налаштованими лідерами старого режиму і поміркованою опозицією. У більшості держав перехідного періоду авторитарні правителі володіють достатньою владою для того, щоб диктувати правила гри. Процес переходу України до демократії не був, однак, результатом угоди. Після крайньої поляризації, кульмінація якої припала на серпень 1991 р., старий режим був зруйнований, залишивши нових (старих) лідерів на чолі реформ і без вказівок щодо старих інститутів або правил і обов'язків нових інститутів, таких як політичні партії. Відсутність «правил гри» серйозно загальмувало процес розвитку партій [5, с. 67].

Механізм взаємодії політичних партій має кілька рівнів: 1) аналіз проблеми, можливі учасники взаємодії та їх ресурси; 2) розробка системи майбутніх заходів та проектів програм; 3) трансформація розроблених концепцій у рішення учасників взаємодії, в рішення державних органів; 4) власне взаємодія у реалізації спільно прийнятих рішень; 5) контроль і перевірка виконання.

Одне з ключових понять, що дають змогу аналізувати стан політичних партій з погляду їх взаємовідносин є поняття політичного спектру. Власне політичний спектр – це вісь, по якій здійснюється розстановка політичних сил у відповідності з їх позицією. Розстановка партійно-політичних сил, формування блоків і коаліцій відбувалися стосовно ключових проблем, що стоять перед суспільством. Спочатку основним політичним питанням була монополія комуністичної партії на політичну владу. Згідно з відповіддю на це питання політичні сили розділилися на дві частини: комуністична партія як ядро державної системи і антикомуністична коаліція. Виникла дихотомія «комуністи-демократи». Надалі розмежування і консолідація політичних сил розвивалися в трьох основних напрямках:

- 1) хід економічної реформи (зміст послідовності кроків, темпи, проблеми соціального захисту населення);

2) створення демократичної партійно-політичної системи (ставлення до парламентаризму, принципу поділу влади, інституту президентства, багатопартійності);

3) вирішення актуальних національно-територіальних і політичних конфліктів на території колишнього СРСР. Відповідно до способів вирішення цих проблем формувалися і основні політичні сили, склалися блоки, коаліції. Утворилися три основні блоки політичних сил, які в засобах масової інформації отримали назву як демократи – реформатори, центристи і патріоти.

Відповідно з ідеологічною позицією можна виділити наступні політичні сили: ліберали, консерватори, соціал-демократи, комуністи. Блоки і коаліції можуть бути: постійні і короткострокові, цільові та ситуаційні. Розглядаються різні форми коаліцій: коаліція – партія з індивідуальним членством; суспільно-політичний рух з колективним членством; союз самостійних юридичних осіб; вільна асоціація різних політичних сил; координаційна група.

В умовах багатоскладного характеру транзитних суспільств, наявність певної політичної орієнтації різних сегментів, будь-яка спроба усунути їх не тільки має малі шанси на успіх (особливо в короткостроковій перспективі), але й може дати зворотний ефект. Громадська альтернатива дозволила б запропонувати більш перспективний метод і демократії і досить високого ступеня політичної єдності. Після тривалого періоду функціонування партій, які відстоювали ідею політичного представництва інтересів великих соціальних груп, спостерігається інтенсивний процес повернення в політику феномена партійно-виборчої машини для лідера. Найбільш прийнятним є твердження дослідників про те, що партії та блоки транзитних суспільств можна розглядати не як «недорозвинений» варіант вже відомих західних моделей, а навпаки як втілення найбільш радикальної версії сучасного етапу еволюції цих інститутів, обумовлене поєднанням глобальних чинників зі специфічними умовами пострадянського суспільства [10, с. 112].

Можна виділити два основних періоди діяльності блоків і коаліцій у перехідних суспільствах:

1) під час політичних криз, коли в гострій політичній боротьбі вирішуються найбільш актуальні питання розвитку держави;

2) в періоди спокійного політичного розвитку.

У періоди політичних криз партії, організації близької політичної орієнтації, побоюючись стратегічної політичної поразки, об'єднуються в коаліції. У таких коаліціях відбувається концентрація різного роду партійних ресурсів і функцій. До числа таких політичних ресурсів можна віднести: лідерський ресурс – наявність політичного загальнонаціонального лідера; адміністративний ресурс – можливість опиратися у своїй діяльності на державні адміністративні структури; парламентський ресурс – наявність фракції у парламенті; ідеологічний ресурс – наявність тієї чи іншої ідеології, що служить системою цінностей і сприяє масовій мобілізації; матеріальний ресурс – наявність фінансів і нерухомості, необхідних для здійснення своєї діяльності; організаційний ресурс – наявність розгалуженої мережі первинних організацій і досить значного числа активістів, здатних до масової політичної роботи; інформаційний ресурс – наявність налагоджених каналів зв'язку із засобами масової інформації. Найбільш ефективними є союзи тих політичних сил, які є носіями непересічних видів політичних ресурсів, тому що їх учасники менше конкурують

один з одним і більше доповнюють один одного. Після закінчення політичної кризи, перебуваючи поза небезпекою стратегічної поразки, родинні партії, організації можуть залишити коаліцію і в період спокійного політичного розвитку акумулювати власні політичні ресурси з метою зайняти впливовіше місце у складі майбутньої коаліції. У цей період колишні союзники починають виступати як конкуренти, що борються за включення у свою орбіту різного роду політичних ресурсів. Отже, процес формування коаліцій можна представити таким чином: формування партії – коаліції – розпад її, зміцнення самостійних політичних організацій – формування нової партії – коаліції – знову розкол.

У майбутньому формування блоків і коаліцій буде відіграти зростаючу роль у політичному процесі. Оцінюючи перспективи коаліційної політики, можна схильність партій до вузькопартійної диференціації, роздробленості і переважання конкурентних особистісних устремлінь. Ця тенденція буде зберігатися протягом тривалого періоду, поки в суспільстві не з'являться умови для подолання системної кризи, що встановить баланс між інститутами держави та громадянського суспільства та забезпечить відносну стабільність. Однак це не виключає угод на основі компромісу і консенсусу. Сьогодні досить чітко вимальовується коло питань і проблем, на необхідність вирішення яких вказують у програмах основні політичні сили: посилення соціальної орієнтованості економіки; зміна ролі і місця держави в проведенні економічної реформи; збереження і розвиток науково-технічного потенціалу країн; реформа податкових систем; боротьба зі злочинністю та корупцією; взаємодія центру і регіонів; забезпечення соціальних питань та інші. Загалом повинна бути досягнута згода з питань, що зачіпають загальнонаціональні інтереси держав. Це може бути: формування оптимальних поглядів на місце і роль країн у світовій цивілізації, на геополітичні, економічні і духовно-моральні потенціали їх відродження; на цілях і завданнях розвитку держав та інші. Зрозуміло, що стратегія розвитку повинна відповідати інтересам переважної частини населення, а не вузької групи осіб. Ступінь демократичності політичного процесу слід судити не по заздалегідь сформульованим еталонам, а по тому, як він сприяє мобілізації ресурсів суспільства для досягнення спільних цілей в тій формі, як вони розуміються більшістю громадян країни.

Отже, без консолідації еліт неможлива ані стабільність суспільства, ані успішне проведення реформ. Викладене дає змогу зробити висновки, що міжпартійні взаємодії в усіх зазначених процесах займають чільне місце, що і зумовлює потребу дослідження міжпартійних взаємодій у трансформаційних суспільствах. Разом з тим розробка стратегії реформ не може обмежитися домовленостями політичної еліти країни. Необхідні підтримка усіх соціальних верств суспільства, загальнонаціональний консенсус щодо стратегії і тактики реформ.

Список використаних джерел

1. *Алексухин С.И.* В поисках методологии социально-психологического сопровождения избирательных кампаний переходного периода / С.И. Алексухин // Третья научная сессия "Человек и реформы в транзитивном обществе: мифы и реальность" : материалы Международной научно-

- практической конференции, Москва, 18-19 апреля 1995г. – М. : РАГС, 1995. – С. 311–316.
2. *Алисова Л.* Взаимодействие политических партий как фактор реформирования общества / Л. Алисова. – М. : МГСУ, 1996. – 314 с.
  3. *Вьюницкий В.* От "дикой" многопартийности к блоковой системе / В. Вьюницкий // Диалог. – 1990. – № 17. – С. 28–36.
  4. *Дилигенский Г.* Российский политический спектр / Г. Дилигенский // Мировая экономика и международные отношения. – 1992. – № 4. – С. 31–42.
  5. *Драган І.* Сучасний стан взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування з громадськістю / І. Драган // Держава та регіони. – 2007. – № 3. – С. 67–72.
  6. *Зотова З. М.* Власть и общество: проблемы взаимодействия / З. М. Зотова ; под общ. ред. С. А. Попова. – М. : ИКФ "Омега – Л", 2001. – 252 с.
  7. *Ковлер А.И.* Избирательные технологии: российский и зарубежный опыт / А. И. Ковлер. – М. : Ин-т государства и права РАН, 1995. – 115 с.
  8. *Косолапов Н.А.* Психологические аспекты политического взаимодействия // Косолапов Н.А. // Политико-психологический анализ социально-территориальных систем. – М. : Аспект Пресс, 1994. – С. 221–240.
  9. *Полевий В.* Деякі аспекти співвідношення свободи та відповідальності в діяльності політичних партій в Україні / В. Полевий // Вісн. Центральної виборч. комісії. -2007. – №2 (8). – С. 53–57.
  10. *Пшизова С. Н.* Какую партийную модель воспримет наше общество? / С.Н. Пшизова // Полис. – 1998. – № 4. – С. 101–113.
  11. *McFaul M.* Transitions from Postcommunism / Michael McFaul // Journal of Democracy. – 2005. – Vol. 16. – № 3 (July). – P. 5–19.

Стаття надійшла до редколегії 15.04.2013

Прийнята до друку 22.05.2013

PRINCIPLES OF RESEARCH INTER-PARTY INTERACTIONS IN TRANSITIONAL SOCIETIES

Irina Khomyn

*Lviv National Ivan Franko University Faculty of Philosophy,
Department of Theory and History of Political Science
str. , 1, 79000, Lviv, Ukraine
e-mail: irynakostiv@mail.ru*

The features of inter-party interactions in transitional societies. Found out inter-party state study interactions in Ukrainian literature. The features of the application neo-institutional approach for the analysis of institutional (regulatory) aspects of inter-party interactions in transitional societies. Based on the principles of transitional theory defined place interparty interactions in a transitional society, its characteristics and effects on transformation processes.

Key words: inter-party interaction, institutions, transit block coalition multiparty system.

ПРИНЦИПЫ ИССЛЕДОВАНИЯ МЕЖПАРТИЙНЫХ ВЗАИМОДЕЙСТВИЙ В ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ОБЩЕСТВАХ

Ирина Хомин

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
Философский факультет, кафедра теории и истории политической науки
ул. Университетская, 1, 79000, г. Львов, Украина
e-mail: irynakostiv@mail.ru*

Рассмотрены особенности межпартийных взаимодействий в трансформационных обществах. Выяснено состояние исследования межпартийных взаимодействий в украинской литературе. Раскрыты особенности применения неинституционального подхода для анализа институциональных (нормативных) аспектов межпартийных взаимодействий в транзитных обществах. На основе принципов транзитологической теории, определено место межпартийных взаимодействий в переходном обществе, ее особенности и влияние на трансформационные процессы.

Ключевые слова: межпартийные взаимодействия, институты, транзит, блок, коалиция, многопартийность.